

“”

Қасым-Жомарт ТОҚАЕВ,
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ПРЕЗИДЕНТІ:

Қазақ – кез келген сын-қатерді еңсеруге дайын жұрт, келешегіне сеніммен қарап, алға қарай батыл қадам басатын нағыз жеңімпаз ұлт. Өткенге өкпе артып, тарихтағы сәтсіздіктер үшін басқа халықтар мен мемлекеттерді айыптау – болмысымызға мүлдем жат дүние. Біз өскелең ұрпақты осындай кеселден, теріс түсініктен сақтауымыз керек. Бұл тұрғыдан алғанда, оқу-ағарту саласына зор жауапкершілік жүктеледі. Сондықтан ұстаздарымыз ең алдымен, ойы таза, ниеті түзу, жақсылыққа, жарқын болашаққа деген сенімі зор жігерлі азаматтарды тәрбиелеуге тиіс.

РЕФОРМА САНАДАН
БАСТАЛАДЫ

4-БЕТ | ҚОҒАМ

ҰШАҚ БИЛЕТІ
НЕГЕ ҚЫМБАТ?

6-БЕТ | САРАПТАМА

№105
(5003)
Сенбі
5 қыркүйек
2026 жыл

ASTANA

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ГАЗЕТ

А Қ Ш А М Ы

1990 ЖЫЛҒЫ 13 ҚАЗАННАН БАСТАП ШЫҒАДЫ

АСТАНА ШЕТЕЛДІК КОМПАНИЯЛАР
МЕН КӘСІПКЕРЛЕР ҮШІН ИНВЕСТИЦИЯ
САЛУҒА ҚОЛАЙЛЫ ҚАЛАНЫҢ БІРІНЕ
АЙНАЛЫП ОТЫР. ТЕК 2026 ЖЫЛДЫҢ
БІРІНШІ ТОҚСАНЫНДА ЕЛОРДАҒА 1,7
МЛРД ДОЛЛАР КӨЛЕМІНДЕ ТІКЕЛЕЙ
ШЕТЕЛ ИНВЕСТИЦИЯСЫ ТАРТЫЛДЫ.
БҮЛ ӨТКЕН ЖЫЛДЫҢ СӘЙКЕС КЕЗЕҢІ-
МЕН САЛЫСТЫРҒАНДА 17,6 ПАЙЫЗҒА
ЖОҒАРЫ КӨРСЕТКІШ БОЛЫП ОТЫР.

3

ИНВЕСТИЦИЯҒА ИКЕМДІ ЕЛОРДА

5-6
ҚЫРКҮЙЕК

АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ
ЖӘРМЕҢКЕСІ

Жәрмеңкеде көкөністер мен жеміс-жидектерді, ет өнімдерін, ұн және сүт өнімдерін, наубайхана тауарларын тиімді бағада сатып ала аласыздар. Жәрмеңке сағат 10:00-ден 19:00-ге дейін өтеді. Өтетін орны: «Keruen Joly» сауда орталығы, Алаш тасжолы, 35Б.

ТІЛДЕР КҮНІ – МЕРЕЙЛІ МЕРЕКЕ

Бүгін, 5 қыркүйек – Қазақстан халқы тілдері күні мерекесі.

1989 жылғы 22 қыркүйекте «Тілдер туралы» заң қабылданып, 1998 жылдан бастап мемлекеттік мереке ретінде аталып өтіле бастады. Сол жылдың 22 қыркүйегі Қазақстан халқы тілдері күні болып жарияланды. Алайда 20 жылдан соң атаулы датаның күні өзгеріп, 2017 жылдың күзінде Үкімет қаулысымен

Тілдер күні 5 қыркүйекке ауыстырылды. Өйткені 5 қыркүйек – қазақ халқының тағдыры мен тілі үшін күрескен Алаш арысы, ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынұлының туған күні. Сол себептен 2018 жылдан бастап маңызды датаның күні өзгеріп, 5 қыркүйекте аталып өтілетін болды.

Жалғасы 5-бетте

КӨШ БАСЫНДА – ҚАЗАҚСТАН

Қырғыз елінде әлемнің 113 елінен 3000 спортшы қатысып жатқан VI Дүниежүзілік көшпенділер ойындарының үшінші күні Қазақстан құрамасының спортшылары алғашқы үш күннің нәтижесінде 16 алтын, 8 күміс, 10 қола медаль жеңіп алды.

Қазақстандық спортшылар үшін жарыстың үшінші күні өте сәтті өтті. Бұл күні аударыспақтан екі алтын, құсбегіліктен жарыста бір алтын, самбо күресінен бір алтын медаль алды. Қазақ спортшылары, әсіресе арқан тарту сайысында керемет өнер көрсетті. Атап айтқанда, «8x8» және «4x4» бағдарламасында

топ жарды. Сондай-ақ қол күресінде де қазақ жігіттері 7 алтын жүлдеге ие болды.

Кеше қазақстандық спортшылар 21 спорт түрінен жарыс жолына шықты.

Әзірге Қазақстан құрамасы командалық есепте бірінші орында, Қырғызстан – екінші, Иран спортшылары үшінші орында келеді.

ӘЛЕУМЕТТІК САЛА – ҰДАЙЫ НАЗАРДА

2022-2025 жылдары Астананың әлеуметтік саласына қала бюджеті шығыстарының орта есеппен 35,8 пайызы жұмсалды. Төрт жылда бұл салаға бөлінген қаржы 2 есе өсті, деп хабарлады Elordainfo.kz.

Қаражаттың басым бөлігі, яғни 72,9 пайызы білім беру саласына тиесілі. Бұл бағытты қаржыландыру 2,1 есе өсіп, 388,9 млрд теңгеге жетті. Төрт жылда 38 мектеп пайдалануға беріліп, 30 нысан жөнделіп, жаңғыртылды, 212 пән кабинеті жабдықталды.

Мәдениет, спорт, туризм және ақпараттық кеңістікке жұмсалған қаржы 65,9 пайызға өсіп, 61,4 млрд теңгеге, әлеуметтік көмекке бөлінген

қаражат 2,2 есе өсіп, 58,5 млрд теңгеге, ал денсаулық сақтауға жұмсалған қаржы 31,1 пайызға артып, 31,8 млрд теңгеге жетті. Осы кезеңде 13 мәдениет және 11 денсаулық сақтау нысаны жөнделіп, 2 спорт кешені ашылды, сондай-ақ «Астана Арена» стадионы мен «Алау» мұз сарайы қайта жаңғыртылды.

Биылғы жаңа оқу жылы қарсаңында Астанада 9 білім беру нысаны ашылды.

ВАЛЮТА
БАҒАМДАРЫ

€ EUR/KZT 531.39 \$ USD/KZT 458.45 ₸ RUB/KZT 5.29 ¥ CNY/KZT 68.2

t.me/elordainfo

www.astana-akshamy.kz

АЛҒАШҚЫ САПАР

Тәуелсіздік сарайында елімізге ресми сапармен келген Лаос Президенті Тхонглун Сисулитті салтанатты қарсы алу рәсімі өтті.

Осыдан кейін Қазақстан мен Лаос президенттері шағын құрамда келіссөз жүргізді.

Қасым-Жомарт Тоқаев пен Тхонглун Сисулит бір-біріне ресми делегация мүшелерін тағайындады. Құрмет қарауылы ротасының бастығы рапорт берген соң, қос мемлекеттің әнұрандары шырқалды. Мемлекет басшысы мәртебелі мейманға ілтипат білдіріп, Лаос Президентінің Қазақстанға жасап отырған алғашқы сапарын тарихи оқиға деп атады.

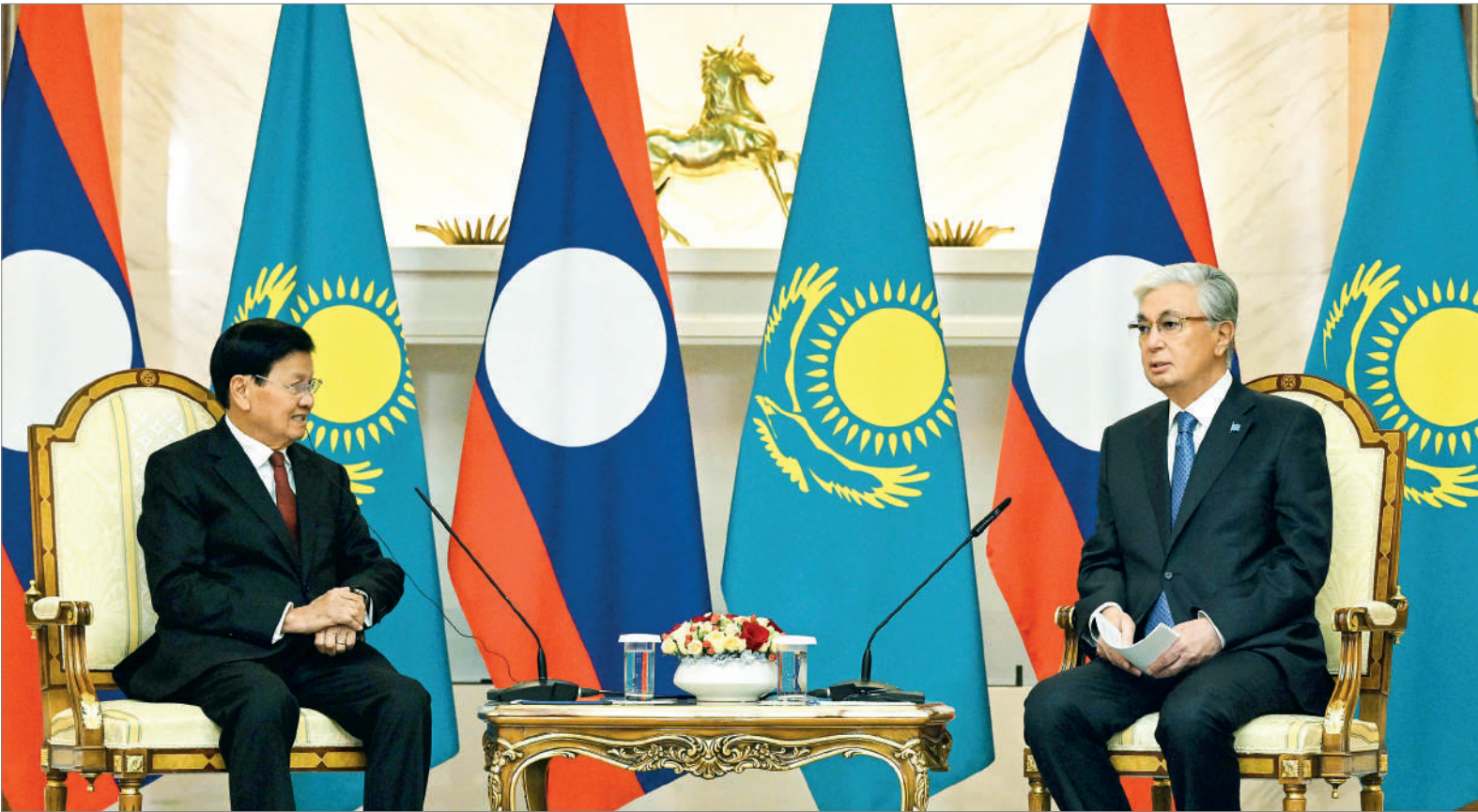
– Келесі жылы екі елдің арасындағы дипломатиялық қатынастың орнағанына 30 жыл толуын атап өтеміз. Бұл – үлкен меже. Елдеріміздің қарым-қатынасы достық сипатқа ие. Екі мемлекет халықаралық аренада, ең алдымен, БҰҰ аясында тығыз жұмыс істеп отыр. Лаос мемлекеті біздің Азиядағы өзара іс-қимыл және сенім шаралары кеңесінде көтерген бастамаларымызды қолдады. Ол үшін ризашылығымызды білдіреміз. Бұл – Сіздің Қазақстанға жасаған алғашқы сапарыңыз. Осы сапардың нәтижесі бойынша қол жеткізілген уағдаластықтарды іске асыруға екі ел үкіметтері белсенді түрде кіріседі деп ойлаймын, – деді Президент.

Мемлекет басшысы Лаосты Қазақстанның Оңтүстік-Шығыс Азиядағы маңызды әрі сенімді серіктесі деп санайтынын жеткізді. Сондай-ақ Лаос елінің экономикасы соңғы жылдары тұрақты өсіп келе жатқанына, әсіресе, энергетика, ауыл шаруашылығы, өнеркәсіп және туризм салалары бойынша зор нәтижеге қол жеткізгеніне назар аударды.

Тхонглун Сисулит достас қазақ еліне арнайы сапармен келуге шақырғаны үшін Президент Қасым-Жомарт Тоқаевқа алғыс айтты. «Президент мырза, сапар кезінде еліңіздің жан-жақты дамығанына, Сіздің басшылығыңызбен ауқымды өзгерістер жүргізіліп жатқанына куә болдым. Қазақстанға Лаос Президенті ретінде ресми сапармен келіп, Сізбен жүздесу – мен үшін зор мәртебе. Бұл сапар екіжақты қарым-қатынасымызға елеулі үлес қосатынына кәміл сенемін. Келіссөз барысында көптеген мәселені талқылап, өзара ынтымақтастықтың перспективті бағыттарын айқындаймыз әрі алдағы ортақ жұмысты ақылдасамыз деп ойлаймын» деді Лаос Президенті.

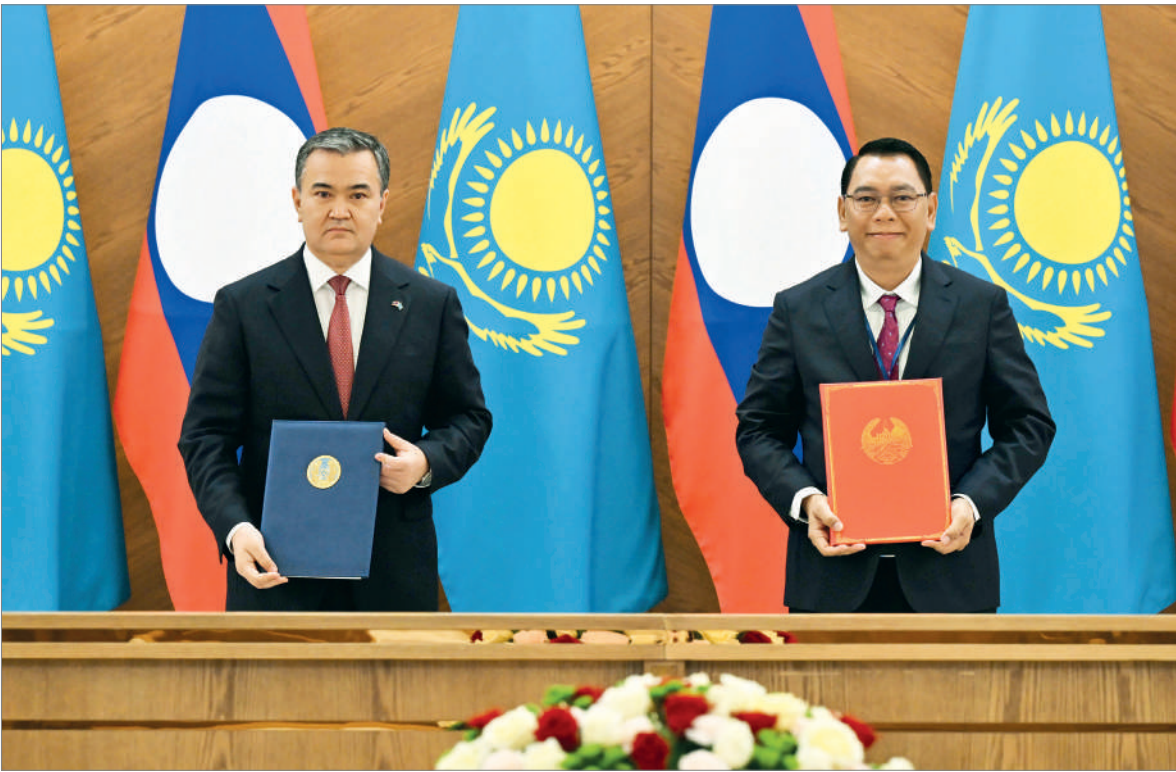
КЕҢЕЙТІЛГЕН ҚҰРАМДА КЕЛІССӨЗ ЖҮРГІЗДІ

Делегация мүшелерінің қатысуымен өткен келіссөз

ДОСТЫҚ ҚАТЫНАС ЖАЛҒАСАДЫ

Қазақстан мен Лаос арасындағы дипломатиялық қатынастар жаңа мазмұнмен толығып келеді. Екі елдің өзара ықпалдастығын кеңейтуге бағытталған маңызды қадамның бірі – Лаос Президенті Тхонглун Сисулиттің Қазақстанға алғашқы ресми сапары. Астана төріндегі жоғары деңгейдегі кездесулер мемлекеттер арасындағы саяси диалогты нығайтып қана қоймай, экономикалық, мәдени-гуманитарлық және өзге де салалардағы ынтымақтастықтың жаңа мүмкіндіктерін айқындауға жол ашты. Осы сапар аясында Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Лаос Президентімен келіссөз өткізіп, екіжақты қатынастардың қазіргі ахуалы мен келешегін талқылады.

барысында Қазақстан мен Лаос президенттері екі ел арасындағы саяси, сауда-экономикалық және мәдени-гуманитарлық ынтымақтастықтың даму перспективасын талқылады.

Мемлекет басшысы Лаос Халық Демократиялық Республикасы Президентінің елімізге жасаған алғашқы ресми сапары екіжақты байланыстарды нығайтуға тың серпін беретінін жеткізді. Сондай-ақ Қазақстан Лаосты Оңтүстік-Шығыс Азиядағы маңызды серіктес ретінде

қарастыратынын атап өтті.

– Біз Қазақстан мен Лаос арасындағы сауда-экономикалық ықпалдастықты одан әрі дамытуға ниеттіміз. Бұл қарым-қатынасымызды нығайта түсуге берік негіз болады деп ойлаймыз. Лаос нарығына жеткізілетін қазақстандық тауар көлемін кеңейтудің мүмкіндігі мол екенін көріп отырмыз. Ең алдымен, металл, тағам, мұнай химиясы, ауыл шаруашылығы, химия өнеркәсібі, машина жасау және фармацевтика өнімдерін

тасымалдай аламыз, – деді Президент.

Мемлекет басшысы екі елдің көлік-логистика саласындағы ықпалдастығына назар аударып, Лаостың бұл бағыттағы табысын жоғары бағалады.

– Қазақстан Орталық Азияда тоғыз жолдың торабында орналасқан. Қытай мен Еуропаны жалғайтын Транскаспий халықаралық көлік бағдарын белсенді түрде дамытып келеді. Қытай мен Еуропа арасындағы құрлық жолымен тасымалданатын жүктің

85 пайызы еліміз арқылы өтеді. Грузияның Батуми және ҚХР-дың Ляньюньган порттарында қазақстандық терминалдар жұмыс істейді. Біз Қытайдың Сиань қаласында Қазақстанның логистикалық хабын іске қостық. Осы платформаларды лаостық жүк тасымалдаушылар пайдалана алады. Лаос өнімдерін Орталық Азия мен Еуропаға біздің көлік дәліздері арқылы шығаруға болады. Қазақстан да Лаос арқылы Оңтүстік-Шығыс Азияға тасымалдайтын өнім көлемін ұлғайтуға ниетті. Біз Лаостың теңізге шығатын жолы жоқ елден Оңтүстік-Шығыс Азия елдерін байланыстырушы елге айналу жолындағы жетістіктерін жоғары бағалаймыз. Лаос – Қытай теміржолы елдің транзиттік әлеуетін күшейтіп, АСЕАН елдерін Қытаймен және Еуропамен жалғауға жол ашты. Осы орайда, үкіметтеріміз көлік-логистика саласы бойынша үкіметаралық және ведомствоаралық келісімдер бекітуді пысықтауы қажет, – деді Қазақстан Президенті.

Қасым-Жомарт Тоқаев Лаос компанияларын «Астана» халықаралық қаржы орталығының жеңілдіктерін барынша пайдалануға шақырды.

– АХҚО бизнес ашу мен инвестиция тартудың халықаралық алаңына айналды. Онда әлемнің 90-нан аса елінен келген 6300-ден астам компания тіркелген. АХҚО платформасы арқылы Қазақстанға 27 миллиард доллар инвестиция тартылды. АХҚО Лаос компаниялары үшін Қазақстан нарығына шығатын әрі Орталық Азиядағы қызметін кеңейтетін тиімді құрал бола алады, – деді ол.

Әңгімелесу кезінде мәдени-гуманитарлық және туризм салаларындағы ықпалдастық перспективасына ерекше назар аударылды. Екі елдің жоғары

оқу орындары арасында тығыз байланыс орнатудың, академиялық алмасу мен бірлесе кадр даярлау аясын кеңейтудің, сұранысқа ие лаостық мамандарды Қазақстанда оқытудың әлеуеті зор.

Лаос Президенті Тхонглун Сисулит Қазақстанға сапары екіжақты қарым-қатынасты дамытудың маңызды кезеңі екенін атап өтті.

– Мен Қазақстанды Орталық Азиядағы Лаоспен әрдайым ізгі әрі орнықты қарым-қатынас жасаған елдердің бірі ретінде қарастырамын. Қазақстан Лаосқа ұлт-азаттық күрес кезінен бері көмек қолын созып, бүгінге дейін қолдау көрсетіп келеді. Әлемдегі ахуал сан мәрте өзгерсе де, Қазақстан мен Лаостың қарым-қатынасы, бауырластық байланыстары және бір-біріне тілеуестігі мүлде өзгерген емес. Бүгінгі сапар екі ел арасындағы достық байланыстарды одан әрі нығайтуға және кеңейтуге ықпал етеді, – деді Лаос Президенті.

Тхонглун Сисулит Қазақстан Лаосқа мамандар даярлауға көмек көрсететініне баса мән берді. «Лаостың жүздеген азаматы Қазақстандағы оқу орындарында білім алды. Бүгінде олардың көбі мемлекеттік қызметте, кәсіпкерлікте, орталық және жергілікті деңгейде басшылық қызмет атқарады. Отандастарым студенттік жылдарда көмектесіп, қолдау көрсеткені үшін қазақстандықтарды жылылықпен еске алады. Олар қазақстандықтарды Лаоста қарсы алуға да, кездескен жерде ризашылығын білдіруге де дайын екені сөзсіз» деді Лаос Президенті.

ОРТАҚ МӘЛІМДЕМЕ ҚАБЫЛДАДЫ

Келіссөз қорытындысы бойынша Қасым-Жомарт Тоқаев пен Тхонглун Сисулит екіжақты ынтымақтастықты одан әрі кеңейтуге қос елдің де мүдделі екенін растайтын Бірлескен мәлімдеме қабылдады.

Мемлекет басшыларының қатысуымен мынадай үкіметаралық құжаттарға қол қойылды:

1. Қазақстан Республикасы мен Лаос Халық Демократиялық Республикасы Сыртқы істер министрліктері арасында саяси консультациялар туралы өзара түсіністік жөніндегі меморандум;

2. Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы мен Лаос Халық Демократиялық Республикасы Жоғарғы халық прокуратурасы арасындағы өзара түсіністік туралы меморандум;

3. Қазақстан Республикасы Жасанды интеллект және цифрлық даму министрлігі мен Лаос Халық Демократиялық Республикасы Ғылым және технологиялар министрлігі арасындағы ақпараттық-коммуникациялық технологиялар және электрондық мемлекеттік қызметтер саласындағы ынтымақтастық туралы өзара түсіністік жөніндегі меморандум;

4. Астана мен Вьентьян қалалары арасында бауырластық байланыстар орнату туралы меморандум.

АҚПАРАТ КЕҢІСТІГІН ЖАНДАНДЫРУДЫ ТАПСЫРДЫ

| Мемлекет басшысы Мәдениет және ақпарат министрі Арман Қырықбаевты қабылдады.

Кездесу барысында Президент Қасым-Жомарт Тоқаев Мәдениет және ақпарат министрлігі қызметінің басым бағыттарын айқындап, ведомство алдына бірқатар нақты міндет қойды.

Мемлекет басшысы мәдениет пен креативті индустрияны одан әрі дамытуды, тарихи-мәдени

мұраны сақтап, кеңінен насихаттау жұмыстарын күшейтуді тапсырды. Сондай-ақ Қазақстан мәдениетін халықаралық аренада дәріптеудің маңызын атап өтті.

Мемлекеттік ақпараттық саясат мәселелеріне ерекше назар аударылды. Президент отандық ақпарат кеңістігін жандандыруға, соның

ішінде заң жобалау жұмысын заманауи цифрлық тәуекелдерді ескере отырып жетілдіруге күш салу қажет деп санайды. Бұдан бөлек, Мемлекет басшысы қоғамдық келісімді нығайту жұмыстарын дәйекті түрде жүргізуді, жастардың жасампаз әлеуетін жүзеге асыруына жағдай жасау жөнінде міндет жүктеді.

Мемлекет басшысы Сыртқы істер министрі Мұхтар Тілеубердіні қабылдады.

СЫРТҚЫ ІСТЕР МИНИСТРІН ҚАБЫЛДАДЫ

Кездесуде Президент Қасым-Жомарт Тоқаев министрліктің негізгі міндеттерін айқындап, Қазақстанның ұлттық мүдделерін дәйекті түрде ілгерілетуді, теңгерімді сыртқы саясатты нығай-

туды және экономикалық дипломатияны дамытуды тапсырды.

Көпжақты ынтымақтастықты жандандыруға және шетелдегі Қазақстан азаматтарының құқықтары мен мүдделерін қорғау

жөніндегі жұмыстың тиімділігін арттыруға ерекше назар аударылды. Сондай-ақ Мемлекет басшысының қатысуымен өтетін алдағы халықаралық іс-шаралардың кестесі қаралды.

ЖОЛ МЕН КӨЛІК – ҚАЛАНЫҢ КҮРЕ ТАМЫРЫ

Астана қаласының Қоғамдық кеңес мүшелері елордадағы қоғамдық көлік жұмысы, көше-жол желісі және автотұрақ инфрақұрылымының жай-күйімен танысты. Аралау «Қоғамдық көлік жұмысының жай-күйі және оны жақсарту, көше-жол желісі мен автотұрақ инфрақұрылымын дамыту бойынша қабылданып жатқан шаралар туралы» мәселені Қоғамдық кеңестің алдағы отырысында қарауға дайындық аясында ұйымдастырылды.

Шапағат ӘБДІР

Жұмыс сапары барысында Қоғамдық кеңес мүшелері қаланың бірқатар көлік инфрақұрылымы нысанын аралап, олардың қазіргі жағдайын көрді, атқарылып жатқан жұмыстар мен алдағы жоспарлар туралы жауапты мамандардан ақпарат алды.

Аралау алғашқы нысан – Ш.Бейсекова көшесі мен Н.Тлендиев даңғылының қиылысындағы екі деңгейлі жолайрықтан басталды. Екі деңгейлі жолайрықтағы құрылыс жұмыстары жалғасуда.

«Н.Тлендиев даңғылы мен Ш.Бейсекова көшесінің қиылысында екі деңгейлі жолайрық салу» жобасы ая-

АСТАНА – ЕСІРТКІСІЗ ҚАЛА

Астана медицина университетінде Астана қаласы Полиция департаменті өкілдері жастармен жүздесті.

Олжас ЖОЛДЫБАЙ

Жаңа оқу жылының басталуына байланысты елордада жастар арасында есірткі құқық бұзушылықтарының алдын алу бағытындағы полицияның кешенді жұмысы күшейтілді. Әсіресе жоғары оқу орындарында білім алу-ды енді бастап, жаңа білім беру және әлеуметтік ортаға бейімделіп жатқан бірінші курс студенттеріне ерекше көңіл бөлді.

Алғашқы іс-шаралардың бірі «Астана медицина университетінің» студенттерімен кездесу болды. Бірінші курс студенттері үшін полиция қызметкерлері есірткі құқық бұзушылықтарының алдын алуға, сондай-ақ өз денсаулығы мен қауіпсіздігіне жауапкершілікпен қарауды қалыптастыруға бағытталған дәріс өткізіп,

интерактивті профилактикалық алаң ұйымдастырды.

Іс-шараға Есірткі құқық бұзушылықтарына қарсы іс-қимыл комитетінің, елордалық Полиция департаментінің басшылық құрамы және Астана қаласы ПД жанындағы Есірткі құқық бұзушылықтарының алдын алу жөніндегі кеңес мүшелері қатысты.

Студенттер үшін сондай-ақ картиналар көрмесі, ашық микрофон, ИМ қару-жарақ көрмесі ұйымдастырылып, Полиция департаменті Кинологиялық қызмет орталығының және СОБР қызметкерлерінің көрсетілімдік қойылымдары ұсынылды.

Іс-шараның басты мақсаты – жастарға есірткі құқық бұзушылықтарының құқықтық салдары туралы ақпарат беру ғана емес, сонымен қатар заманауи әрі инте-

рактивті форматтар арқылы салауатты және белсенді өмір салтын ұстанудың мүмкіндіктерін көрсету.

Жастармен профилактикалық жұмыс оқу жылы бойы жалғасып, елорданың білім беру ұйымдарын қамтиды.

Сонымен қатар, ІІМ-нің Есірткі қылмысына қарсы іс-қимыл комитетінің басқарма бастығы полиция полковнигі Бақытжан Қадырбекұлы ой-пікір білдірді.

– Өл-Фараби бабамыз «тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы» дейді. Сондықтан білім мен еңбек – бәрінен маңызды. Қазіргі цифрлық даму заманында есеп-шот картаны, деректерді бөтен біреуге беруге болмайды. Алаяқтықтың түрлі құйтырқы іс-әрекеттерінен сақ болуға тиіспіз. Жеңіл ақша табу – оға әпермейді. Ұлы дәрежеге жеткен әлемге әйгілі боксшы Майк Тайсонның өзі тынбай еңбегінің арқасында жеткен. Есті алар есерліктен сақ болу керек. Мұның жауапкершілігі ауыр. Жастар жас кезде оқып, дамып, үлкен жетістіктерге жетсе өзіне де, елге де кәде, – деді ол.

ИНВЕСТИЦИЯҒА ИКЕМДІ

2026 жылдың бірінші тоқсанында Астана қаласына 1,7 млрд доллар көлемінде тікелей шетел инвестициясы тартылды. Бұл туралы Астана қалалық инвестициялар және кәсіпкерлікті дамыту басқармасы басшысының орынбасары Нұржан Әшімов мәлім етті.

– Астана инвестициялық белсенділіктің тұрақты қарқынын сақтап келеді. Осы жылдың 7 айында негізгі капиталға салынған инвестиция көлемі 1 трлн 294 млрд теңге болды. Бұл өткен жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 2,7 пайызға көп. Сонымен қатар, инвестициялардың негізгі бөлігін жеке инвестициялар құрайтынын атап өткен жөн. Олардың үлесі – шамамен 70 пайызды немесе 927 млрд теңге. Бұл көрсеткіш қаламызда қолайлы инвестициялық ахуал қалыптасқанын және бизнестің елордадағы жобаларға қызығушылығы жоғары екенін көрсетеді. Шетелдік инвестицияларды тарту бойынша да оң динамика байқалады. Тек осы жылдың бірінші тоқсанында тікелей шетелдік инвестициялардың көлемі – 1,7 млрд АҚШ доллары. Бұл өткен жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 17,6 пайызға жоғары, – деді Нұржан Әшімов елорданың

коммуникациялар қызметінде өткен брифингте.

Басқарма басшысы орынбасарының айтуынша, қазіргі уақытта барлық жеке инвестициялық бизнес-жоба бойынша мониторинг Ұлттық цифрлық инвестициялық платформа арқылы жүргізіледі.

– Астана қаласы бойынша жалпы құны 2,2 трлн теңге болатын және 28 мың жұмыс орнын ашуды көздейтін 220 ірі инвестициялық жоба бар. Бұл жобалар өнеркәсіп, логистика, білім беру, денсаулық сақтау, туризм және спорт сияқты түрлі салаларды қамтиды. Биыл пайдалануға беру жоспарланған жалпы құны 200 млрд теңге болатын 29 жобаның бүгінгі күнге дейін 15-і іске қосылды. Жыл соңына дейін қалған 14 жобаны жүзеге асыру жоспарланып отыр, – деді Астана қаласы инвестициялар және кәсіпкерлікті дамыту басқармасының басшысының орынбасары Нұржан Әшімов.

ҮНДЕУ

1 қазан – Халықаралық қарттар күні.

Астана қаласының Ардагерлер кеңесі жыл сайын күз мезгілінде жалғыз тұратын, тұрмысы төмен зейнет жасындағы қала тұрғындарына қолдау акциясын өткізеді.

Бұл күн елдің қалыптасуы мен дамуына аянбай еңбек еткен еңбек ардагерлеріне деген құрметті білдіреді.

Құрылтайға сайлау және сайлау кезеңі аға буын өкілдерінің қоғамдық-саяси өмірге белсенді қатыстынын көрсетті. Астана қаласында Ұлы Отан соғысына қатысушыларға теңестірілгендер және мүгедектеріне теңестірілген ардагерлер, тыл еңбеккерлері және басқа да қадірлі қарт адамдар тұрады.

Ардагерлердің Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Әділетті Қазақстан», «Адал азамат» тұжырымдамаларын жүзеге асыруға қосқан үлесі ерекше назар аударуға лайық. «Ұрпақтар сабақтастығы және ұлттық құндылықтар» жобасы бойынша жұмыстар жүргізілуде. Үлкенге құрмет көрсету, халықтық дәстүрлерді дәріптеу – басым бағыттардың бірі.

Осы тұрғыдан алғанда, жасы 90-нан асқан тыл еңбеккерлеріне қолдау көрсету – әділетті іс болар. Олар жастық шақтарын Отанға адал қыз-

мет етуге арнап, «Барлығы майдан үшін, барлығы Жеңіс үшін!» деген патриоттық ұранмен аянбай еңбек етті. Тыл еңбеккерлері елді қалпына келтіріп, көркейтуге бар күш-жігерін жұмсады, кейінгі еңбек буынын тәрбиеледі.

Қалалық Ардагерлер кеңесі барша атқарушы және өкілді мемлекеттік органдарға, жұмыс берушілерге, бизнес өкілдеріне, волонтерлерге, қоғамдық және қайырымдылық ұйымдарына үндеу жасайды.

Қазан айындағы айлық аясында тұрмысы төмен, жалғыз тұратын зейнеткерлерге, мүгедектігі бар қарт адамдарға қолдау көрсетіп, материалдық көмек берулеріңізді сұраймыз.

Қарттар күні – ізгі істер жасауға, назар аударуға және қолдауға мұқтаж зейнеткерлерге нақты көмек көрсетуге ең қолайлы уақыт.

Нағыз адам – адал азамат – Қазақстан Республикасының әлеуметтік жауапты азаматы.

Құрметті кәсіпорын және бизнес басшылары!

Материалдық қиындықтарға тап болған аға буын өкілдерін қолдау акциясына белсенді қатысуларыңызды сұраймыз.

«Ардагерлер ұйымы» РҚБ
Астана қалалық филиалы

ӨРТ ҚАУІПСІЗДІГІН ТЕКСЕРДІ

Астанада 2026-2027 жылдардағы жылыту кезеңінде өрт қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында профилактикалық жұмыстар жүргізілуде. Әлеуметтік осал санаттағы азаматтардың тұрғын үйлеріне иіс газы датчиктері орнатылып жатыр.

Есіл ауданы Төтенше жағдайлар басқармасының қызметкерлері жергілікті атқарушы органдармен бірлесіп, әлеуметтік осал топтарға жататын азаматтардың үйлерін аралап, өрт қауіпсіздігі талаптарын түсіндіру жұмыстарын жүргізіп жатыр.

Профилактикалық шаралар барысында тұрғын үйлерге иіс газы датчиктері орнатылып, азаматтарға

өрт қауіпсіздігі ережелері жазылған жадынамалар таратылды.

Тұрғындарға жылыту маусымы кезінде қауіпсіздік талаптарын сақтаудың маңызы түсіндіріліп, өрттің алдын алу және адам өмірін қорғауға бағытталған қажетті шаралар ескертілді.

Аталған жұмыстардың негізгі мақсаты – тұрғын үйлердегі өрттің

алдын алу, әлеуметтік осал санаттағы азаматтардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету және адам өмірін қорғау.

Астана қаласы Төтенше жағдайлар департаменті жылыту кезеңінде өрт қауіпсіздігі талаптарын сақтауға және жылыту құрылғыларын пайдалану кезінде барынша сақ болуға шақырады.

РЕФОРМА САНАДАН БАСТАЛАДЫ

Қалиакбар
ҮСЕМХАНҰЛЫ

Жуырда өткен Тамыз конференциясында Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев: «Ұлтымыздың келешегін айқындайтын тарихи өзгерістер табысты болуы үшін ең алдымен, қоғамдық сана жаңғыруы тиіс» деді. Бір қарағанда, бұл білім мен тәрбиеге қатысты айтылған кезекті саяси тұжырым сияқты көрінуі мүмкін. Алайда осы бір сөйлемнің астарында Қазақстанның алдағы даму бағытына қатысты әлдеқайда ауқымды мәселе жатыр. Яғни Президент бұл арада «қоғамдық сананың жаңғыруын» елдегі тарихи өзгерістердің табысты болуының алғышарты ретінде атады.

Салыстыра айтсақ, Қ. Тоқаевтың «қоғамдық сана жаңғыруы тиіс» деген сөзі Қытайдың реформатор көшбасшысы Дэн Сяопиннің өткен ғасырдың соңындағы «ойды азат ету, шындықты іс жүзінен іздеу» қағидасын еске түсіреді. Әрине, даму үстіндегі Қазақстан мен ұшқан құстай дамыған Қытайдың тарихи жағдайын, саяси жүйесін немесе реформаларының мазмұнын бір-біріне тенестіру немесе салыстыру орынсыз да шығар. Бірақ осы екі көзқарастан «үлкен өзгеріс жасау үшін алдымен өзгеріске болған көзқарасты өзгерту қажет» деген ортақ бір заңдылықты байқауға болатын секілді.

1949 жылы Қытай Халық Республикасы құрылғаннан кейін ел социалистік даму жолын таңдады. Алайда, 1950–1970 жылдары жүргізілген бірқатар саяси-экономикалық науқандар сәтсіздікке ұшырады. Әсіресе, «Зор секіріп ілгерілеу» ұраны ауыл шаруашылығы мен өндірісте үлкен дағдарыс туғызып, халықты қарадай қинаса, 1966–1976 жылдардағы аты шулы «Мәдениет революциясы» тұтас Қытайдың білім, ғылым, мәдениет пен басқару жүйесін онан әрі әлсіретіп, экономика даму тұралауға шақ қалды. Сөйтіп, 1976 жылы Мао Цзэдун өлген тұста Қытай қоғамы алдында «бұрынғы бағытты сол күйінде жалғастыру керек пе, әлде елді тығырықтан шығарудың жаңа жолын іздеу керек пе?» деген екі түрлі таңдау тұрды. Яғни, сол кезде Хуа Гофэн бастаған топ Мао Цзэдунның бұрынғы шешімдері мен нұсқауларын бұлжытпай ұстануды жактаса, Дэн Сяопин бастаған реформаторлар нақты нәтижені басшылыққа алуды ұсынды. Сонымен, 1978 жылы желтоқсан айындағы КҚП ОК-

Тарихта қоғамның даму бағытын өзгерткен маңызды реформалар алдымен қатал заң, кемел экономикалық шешімдерден емес, адамдардың ойлау жүйесіндегі өзгерістен басталған кезеңдер аз емес. Өйткені жаңа тәртіпті ескі түсінікпен қабылдау, жаңа мүмкіндікті бұрынғы өлшеммен бағалау, ал өзгерісті ескі әдетпен жүзеге асыру мүмкін емес. Сондықтан мемлекет жаңаруы үшін оның институттары ғана емес, сол институттармен бірге өмір сүретін қоғамның көзқарасы да өзгеруі, жаңаруы керек.

нің III пленумы елдің назарын таптық күрестен социалистік модернизацияға, экономикалық дамуға және реформаларға бұруға шешім қабылдады. Дэн Сяопиннің «ойды азат ету» үндеуі міне осылай Қытайдың саяси бағдарына айналды. Дегенмен, «ойды азат ету» Қытайда жалпы жұрт тарапынан бірден қолдау тапқан жоқ, керісінше, ол билік ішіндегі және қоғамдағы елеулі идеологиялық тартыстың нәтижесінде орнықты әрі пісіп жетілді. «Практика – ақиқатты тексерудің жалғыз өлшемі» деген қарапайым қағиданың өзі үлкен идеологиялық пікірталас туғызды. Себебі, «ойды азат ету» деген қарапайым ғана «еркін ойлаңдар» деген сөз емес еді. Керісінше, оның астарында бұрынғы саяси шешімдерді қайта қарау; Мао дәуіріндегі кейбір қателіктерді мойындау; қалыптасқан догмалардан бас тарту; экономикалық саясатты өзгерту; жаңа тәжірибелер жасау; тіпті партияның бұрынғы саясатының дұрыстығын нәтижеге қарап бағалау сияқты өте күрделі мәселелер жатты.

1978 жылғы бетбұрыстан кейін Қытайда ауыл шаруашылығында, кәсіпкерлікте, экономикалық басқаруда тәжірибе жасауға көбірек мүмкіндік берілді. Арнайы экономикалық аймақтар құрылып, сыртқы капитал мен технология тартылды, ал ауылда отбасы мердігерлігі сияқты тетіктер енгізілді. Яғни, «бір ғана дұрыс модель бар» деген түсініктің орнына «қай тәсіл тиімді болса, соны тәжірибеде сынау керек» деген қағида басшылыққа алынды. «Өзімізді өзіміз қамтамасыз етеміз» – деген оқшауланған жағдайдың орнына әлемдік экономикамен байланыс орнатал басталды. Шетелдік капитал, технология, басқару тәжірибесі келді. Бұл кейін Қытайдың өндірістік қуатының күрт өсуіне әсер етті. Осыдан бастап Қытай қоғамында ой-жобаның дұрыс-

тығы оның кім айтқанына емес, өмірде нәтиже беруіне қарай бағалануы керек деген ұстаным қалыптасты.

Қытай тәжірибесі туралы сөз болғанда, ең әуелі бір нәрсені анықтап алған жөн: Қазақстанға Қытайдың саяси немесе экономикалық моделін сол күйінде көшірудің қажеті жоқ. Өйткені екі елдің тарихи даму жолы, саяси жүйесі, қоғамдық құрылымы екі бөлек. Бірақ Қазақстан үшін Қытай тәжірибесінің құндылығы – дайын модельде емес, реформаны бастау логикасында. Яғни, Қазақстан үшін Қытай реформасынан шығатын бірінші сабақ – реформа ескі түсініктердің шеңберінде жүргізілмеуі керек. Қоғам жаңа кезеңге қадам басса, оның бұрынғы әдеттері мен көзқарастарын да қайта қарауға тура келеді. «Бізде бұрыннан осылай», «бұл мүмкін емес», «бәрібір өзгермейді» деген түсініктер реформаның көрінбейтін тежегішіне айналуы мүмкін. Мемлекет басшысының қандай да бір саясаттың жаңғыруын біліммен және мұғалімнің рөлімен байланыстыруы да осы тұрғыдан маңызды. Ол технология әлемді өзгерте алатынын, ал адамның дүниетанымын өзгертуде ұстаздың орны ерекше екенін айтты. Сонымен бірге заң мен тәртіпке, тазалыққа, мәдениеттілікке негізделген жаңа этика қалыптастыруды, жастардың бойына отаншылдық, білімпаздық және еңбекқорлық құндылықтарын сіңіруді міндет ретінде атады.

Ендеше, біздің елде қоғамдық сананың жаңғыруына не кедергі?

Біріншіден, бізде бәрін сыртқы күштен күтетін психология басым. Мемлекет бәрін жасауы керек, әкімдік шешсін, бастық айтсын деген түсінік азаматтың өз жауапкершілігін кейінге ысырады. Мұндай қоғамда мемлекетке талап қою бар да, қоғамның өзіне талап қоюы аз болады. Ал қазіргі кезеңде азаматтың мемлекет

алдындағы, қоғам алдындағы жауапкершілігі күшеймей, көп нәрсені өзгерту қиын.

Екіншіден, «бұрыннан осылай келе жатыр» деген түсініктен құтыла алмаймыз. Кез келген әдеттің дұрыс екеніне оның бұрыннан қалыптасқаны дәлел бола алмайды. Уақыт өзгерсе, қоғамның да кейбір көзқарастары өзгеруі тиіс. Жаңа технологияны пайдаланып отырып, ескі басқару тәсілімен ойлау; жаңа Конституциямен өмір сүріп отырып, бұрынғы қоғамдық әдеттерден арылмау – жаңғырудың ішкі қайшылығының басты көрінісі екені бесенеден белгілі.

Үшіншіден, «таным арқылы шешу» түсінігі әбден орныққан. Заң бәріне бірдей болғанымен, өмірде мәселені заңнан бұрын таныс-тамыр арқылы шешуге ұмтылу әлі де кездеседі. Мұндай түсінік қалыптасқан жерде заң үстемдігі туралы қанша айтқанмен, оның қоғамдық санаға толық орнығуы қиын. Сондықтан құқықтық мемлекет тек мемлекеттік институттардың өзгеруімен емес, азаматтың «мен де заңға бағынуға тиіспін» деген ішкі ұстанымымен қалыптасады. Мәселенің бәрін таныс арқылы шешу ешқашан қоғамды алға бастырмайды.

Міне, осы үш кедергіні көкейге салып салмақтасақ, қоғамдық сананың жаңғыруы – біреудің санасына жоғарыдан жаңа ой енгізу емес, керісінше, ол адамның өз ойлау тәсіліне қайта қарауы екені анық аңғарылады. Яғни әрбір адам «Мен мемлекеттен не аламын?» деген сұрақтың қасына «Мен мемлекетке, қоғамға не бере аламын?» деген сұрақты қатар қоюы; «Жүйе өзгерсін» деген ұстанымнан «өзгерісті өзімнен бастай аламын ба?» деген ұстанымға көшуі керек. Міне, осы жерде Дэн Сяопиннің «ойды азат ету» қағидасымен ұқсастық қайта көрініс береді. Қытай реформасының бастапқы кезеңінде мәселе тек жаңа экономикалық тетіктерді енгізуде емес, бұрынғы түсініктердің шеңберінен шығуда болды. Ал Қазақстан үшін бүгінгі міндет – біреудің дайын моделін қайталау емес, өзіміздің дамуымызға кедергі болып отырған санадағы ескі түсініктерді өзгерту. Заң өзгеріп, мемлекеттік институттар жаңаруы, өндірісті дамыту үшін жаңа технологиялар енгізілуі мүмкін. Бірақ адамның сол өзгерістерді қабылдауға дайын санасы болмаса, реформаның толық нәтижеге жетуі қиын. Өйткені елді өзгертетін реформаның ең қиын бөлігі – зауыт салу немесе заң жазу емес, адамның «осылай болуы керек» деген қалыптасқан қасаң қағидасын өзгерту.

СҮРЕТСӨЗ

ҮЛКЕН ДИХАН

(ҒАСЫРҒА ЖУЫҚ ҒҰМЫР)

Баршаға белгілі кіші Дихан – академик Дихан Қамзабекұлының жастау кезінде үлкен Дихан – көрнекті ақын, талғампаз жазушы Дихан Әбілев қазақ жұртшылығына аса танымал еді. Оның қолынан шыққан «Баянауыл баурайынданы» қолдан қолға түсірмей құныға оқыдық.

Жасыбайды жағалап жыр селдеткен Сұлтанмахмұт сері мен бойжеткеннің бәдендісі Мәлике сұлудың мөлдір махаббатына әбден қанық болдық. Тылсым дүниенің түбіне терең бойлаған Мәшһүр Жүсіп атамыздың ғибратты ғұмырнамасының тағылымды деректерін қалың оқырманға алғашқылардың бірі болып жайып салған да осы Дихан ағамыз еді. Ал соғыста жүргенде жазған «Майданбек» деген толғауы үшін қапасақа қамалып, әскери трибуналмен сотталғалы тұрғанда сол бөлімге келе қалған Мәлік Ғабдуллиннің араша түсіп, аман алып қалғанын тағдырдың тамаша сыйы демеске әддіміз жоқ. Сондағы Дихан көкемнің бар кінәсі – қан қасаптың ортасына жаңа

маш Оспанова Балқаштың аспанында ақ желкенін керіп, қырандай қалықтап келе жатты. Осыған орай Жұмаш апаймен арнайы жүздесіп, «Лениншіл жас» газетіне «Жұлдызды жақыннан көрген» деген мақала жазғанымыз бар. Оған да қырық жылдай уақыт өтіпті. Сол сұхбатты алған кезімізде Дихан аға мен Жұмаш апайдың шаңырағында болғанбыз. Екеуінің жарамсымды сыйластығын көргенбіз.

«Хабар» агенттігінде қызмет істеп жүргенімізде Баянауылға барып, Сұлтанмахмұт Торайғыров туралы деректі дүние әзірлегенміз бар. Сол бағдарламамызға Дихан Әбілев те қатысты. Жасы ұлғайғанына қарамастан ойы орнықты, пікірі

ғана кірген Майданбектің адам баласын бірден өлтіруге қимай, ептеп қана толқығаны. Соған бола командирі: «Жауды аяйтын кейіпкерді неге бейнелегенсің?!» – деп қырғидай шүйіліп, оны жалғыз оқпен жер жастандыруға шақ қалған.

Мәскеуде М.Горький атындағы Әдебиет институтында оқыған, өлеңдерін орыс тілінде жазған Невель Әбілев Дихан ағаның талантты ұлы еді. Тым жас кезінде өмірден өтті. Қазақтың алғашқы парашютші қыздарының бірі Жұмаш Оспанова Дихан Әбілевтің зайыбы болатын. 1935 жылы парашютпен тұңғыш рет секірген Зағипа Күленованың ерлігінен кейін тура екі сағат өткенде Жұ-

пайымды, қимылы ширақ көрініп еді. Көп ұзамай өмірден өтті.

Сөзі де, өзі де салмақты үлкен Дихан ғасырға жуық ғұмыр кешті. Сондай салықалы, ардақты ақсақал көңілді кейіпке еніп, домбыраны қолға алып, әуелетіп ән салуға кіріскенде сол маңайда жүрген елгезек фототілші Шүкір Шахайдың көзіне түсе қалған да...

Айтпақшы, осы Жетісу өңірінде «Үлкен Дихан» және «Кіші Дихан» деген елді мекендер бар сияқты еді... Қайдан еске түсіп отырғанын...

Ертелі-кеш кіші Диханның қасында жүрген соң шығар...

Бауыржан ОМАРҰЛЫ

Қалиакбар
ҮСЕМХАНҰЛЫ

Мереке қарсаңында қалыптасқан дәстүр бойынша бүгін Жазушылар аллеясындағы Алаш арыстарының ескерткішіне гүл шоқтары қойылып, тағзым рәсімі өтеді. Зиялы қауым, қаламгерлер мен тіл жанашырлары қатысатын бұл шара Алаш қайраткерлерінің ұлт руханияты мен қазақ тілінің дамуына сіңірген еңбегін ұлықтауды көздейді. Сондай-ақ мереке аясында әдебиет пен тіл мәселесіне арналған кездесулер де өтеді. «Классик ұстаханасы» жобасы аясында қаламгер Әлібек Асқаровпен, сондай-ақ қала мекемелерінде қоғам қайраткері Оразкүл Асанғазымен кездесулер ұйымдастырылады. Басқосуларда қазақ әдебиеті, тілдің ұлттық болмысты қалыптастырудағы орны, мемлекеттік тілдің қазіргі қоғамдағы рөлі сөз болады.

Қазіргі заманның ең өзекті мәселелерінің бірі – цифрлық кеңістіктегі тіл мәдениеті. Осы бағытта «Цифрлық кеңістіктегі тіл тазалығы: әлеуметтік желідегі мәдениет, тәртіп және әдеп» тақырыбында дөңгелек үстел өткізіледі. Онда әлеуметтік желідегі тіл қолданысы, жаргон мен сленг, сөзді бұрмалап жазу, кибербуллинг және желілік әдеп мәселелері талқыланады. Қазақ әдебиетінің бүгінгі ахуалы мен болашағына да назар аударылады. «Ұлттық әдебиет және ана тілінің болашағы» атты панельдік дискуссия барысында қазіргі проза мен поэзияның тілдік деңгейі, әдеби тілдің даму үрдістері және жастардың сөздік қорының өзгеруі сөз болады.

Мемлекеттік тілді өзге этнос өкілдеріне үйретудің оң тәжірибесін көрсету мақсатында «Живой пример» жобасы аясында қазақ тілін еркін меңгерген азаматтармен сұхбаттар ұйымдастырылып, олардың тіл үйрену тәжірибесі туралы подкасттар әзірленді. Бұл бастама қазақ тілін үйренуге қызығушылықты арттыру мақсатында қолға алынған.

Әдебиетке деген қызығушылықты арттырып, зияткерлік ортаны дамыту мақсатында Қазақстан Жазушылар одағының Астана қалалық филиалы мен Қалалық тілдер басқармасы бірлесіп «Qalam Quiz» интеллектуалды ойыны

ТІЛ - ТАТУЛЫҚ ПЕН ТҰТАСТЫҚТЫҢ ТІРЕГІ

5 қыркүйекте елімізде Қазақстан халқы тілдері күні атап өтіледі. Бұл күн – ұлт ұстазы, көрнекті ағартушы, қазақ тіл білімінің негізін қалаушы Ахмет Байтұрсынұлының туған күнімен сабақтас. Сондықтан тіл мерекесі мемлекеттік тілдің мәртебесін арттырумен қатар, ұлттық құндылықтарды дәріптеп, қоғамдағы тілге деген құрметті нығайтудың маңызды қоғамдық-мәдени мерекесіне айналып отыр. Осы күнге орай елордада тіл мәдениетін дамытуға, қазақ тілінің қолданыс аясын кеңейтуге, әдебиет пен руханиятты насихаттауға бағытталған бірқатар іс-шара ұйымдастырылады.

өткізіледі. Қатысушылар қазақ және әлем әдебиеті, қаламгерлер, шығармалар, жанрлар, тіл мен мәдениетке қатысты сұрақтар бойынша бақ сынайды. Тіл үйрету саласы да назардан тыс қалмайды. Ересектерге қазақ тілін оқытатын мамандар үшін «Тіл – құрал» әдістемелік шеберлік сағаты, ал ересек тыңдаушылар арасында «Тіл – достықтың дәнекері» атты ашық сабақ өткізіледі.

Мерекелік іс-шаралар мектептерде, колледждер мен жоғары оқу орындарында байқаулар, сынып сағаттары, поэзиялық кештер, дәрістер, пікірталастар мен интеллектуалдық сайыстар ұйымдастырылады. Қала кітапханаларында «Тіл – татулықтың тірегі», «Өр тіл – бір әлем», «Тіл – ұлттың жаны» секілді тақырыптарда кітап және ақпараттық көрмелер өтеді. Ал қоғамдық көліктерде ұлттық құндылықтарды насихаттайтын қазақтың мақал-мәтелдері, нақыл және қанатты сөздері аудиожазба түрінде тұрақты түрде беріліп отырады. Үлкенді құрметтеу, кішіге ізет көрсету, отансүйгіштік, адамгершілік, еңбекқорлық пен білімге ұмтылу секілді қасиеттерді дәріптейтін бұл бастама қоғамдық көлікті тек жолаушылар тасымалдайтын орын емес, ұлттық тәрбие мен рухани құндылықтарды

насихаттайтын ақпараттық кеңістік ретінде пайдалануға мүмкіндік береді.

– Тіл – ұлттың рухани өзегі, тарихи жады мен мәдениетінің алтын арқауы. Сондықтан Қазақстан халқы тілдері күні – мемлекеттік тілдің қоғамдағы орнын және ел бірлігін айшықтайтын маңызды күн. Бүгінде тіл мәселесі тек дәстүрлі мәдениет немесе білім саласымен шектелмейді. Ол әлеуметтік желіден бастап қоғамдық көлікке, білім беру ұйымдарынан әдеби ортаға дейінгі күнделікті өміріміздің барлық саласына қатысты. Осыған байланысты елордада тіл мәдениетін цифрлық кеңістікте қалыптастыру, әдебиет пен кітап оқу мәдениетін насихаттау, мемлекеттік тілді үйренудің озық тәжірибесін көрсету, тіл мамандарының кәсіби шеберлігін арттыру бағытында түрлі іс-шаралар ұйымдастырылып отыр. Біздің мақсатымыз – тілді тек мерекеден айтып, ұранға айналдыру емес, оны күнделікті өмірдің табиғи қажеттілігіне айналдыру. Әсіресе жастардың тілге деген қызығушылығын арттырып, әлеуметтік желіде де, қоғамдық ортада да сауатты әрі мәдениетті сөйлеуге баулу маңызды. Сонымен қатар, қазақ тілін дамыту – мемлекеттік тілдің мәртебесін нығайта отырып, еліміздегі этностардың тілдері мен мәдениетіне құрметпен қарау – қоғамдық келісім мен бірліктің маңызды негізі. Сондықтан тіл мерекесі бізді бір-бірімізді түсінуге, мәдени әртүрлілікті бағалауға және ортақ құндылықтар төңірегінде топтасуға үндейді, – деді Астана қаласы Тілдерді дамыту және архив ісі басқармасының басшысы Сәкен Есіркеп.

ТІЛ – ҰЛТТЫҢ РУХАНИ ӨЗЕГІ, ТАРИХИ ЖАДЫ МЕН МӘДЕНИЕТІНІҢ АЛТЫН АРҚАУЫ. СОНДЫҚТАН ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫ ТІЛДЕРІ КҮНІ – МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДІҢ ҚОҒАМДАҒЫ ОРНЫН ЖӘНЕ ЕЛ БІРЛІГІН АЙШЫҚТАЙТЫН МАҢЫЗДЫ КҮН. БҮГІНДЕ ТІЛ МӘСЕЛЕСІ ТЕК ДӘСТҮРЛІ МӘДЕНИЕТ НЕМЕСЕ БІЛІМ САЛАСЫМЕН ШЕКТЕЛМЕЙДІ. ОЛ ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІДЕН БАСТАП ҚОҒАМДЫҚ КӨЛІККЕ, БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНАН ӘДЕБИ ОРТАҒА ДЕЙІНГІ КҮНДЕЛІКТІ ӨМІРІМІЗДІҢ БАРЛЫҚ САЛАСЫНА ҚАТЫСТЫ

АХМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ АМАНАТЫ

Астана қаласы әкімдігінің №104 жалпы орта білім беретін мектебінде Қазақстан халқының тілдері күніне және ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынұлының туғанына 154 жыл толуына орай «Ахмет әлемі: тіл, тағылым, таным» атты әдеби ой алаңы ұйымдастырылды.

Шаһарғат ӘБДІР

«Бүгінгі әдеби ой алаңының басты мақсаты – Ахмет Байтұрсынұлының қазақ тілі мен әдебиетіне, ағартушылық бағытқа қосқан өлшеусіз еңбегін кеңінен насихаттау және оның тағылымды мұрасын қазіргі ұрпаққа жеткізу. Ұлт ұстазының еңбектері – тек өткен тарихтың еншісіндегі құндылық емес, бүгінгі білім беру саласы үшін де маңызы зор рухани мұра. Осы ретте педагогтармен бірге ғалымның шығармашылығын зерделеп, оның тіл тазалығы, ұлттық сана, білім мен ағартушылық туралы ойларын талқылауды мақсат еттік. Сонымен қатар Қазақстан халқының тілдері күні аясында ана тілімізге деген құрметті арттыру, ұлттық құндылықтарымыз бен рухани мұрамызды дәріптеу – баршамызға ортақ міндет. Бүгінгі «Ахмет әлемі: тіл, тағылым, таным» атты әдеби ой алаңы осы мақсаттардың тоғысында өтіп отыр. Ал «Кітап оқитын ұлт» марафонының басталуы да ұстаздар арасында оқу мәдениетін одан әрі дамытуға серпін береді» дейді мектеп директоры Нұртас Жағабаев.

Әдеби ой алаңы аясында «Кітап оқитын ұлт» марафонына старт берілді. Марафонға қатысушыларға арналған «Парасат» клубы ашылды. Іс-шараға белгілі тарихшы-ғалым, Әміржан Әлпейісов, «Өрлеу» ұлттық орталығының Астана қаласы бойынша Кәсіби даму институтының директоры Ерлан Қалмақов өз ойларымен бөлісті.

Кездесу барысында ұстаздар Ахмет Байтұрсынұлының ғылыми және

шығармашылық мұрасы жөнінде пікір алмасып, ғалымның ұлт руханияты мен қазақ тілінің дамуына қосқан үлесіне тоқталды. Іс-шара аясында сондай-ақ «Зерделі ұлтқа бастар жол» тақырыбындағы «Кітап оқитын ұлт» марафонының ашылуы өтті.

Кездесу соңында қатысушыларға «Тілді құрметтеу – ұлтты құрметтеу» деген тағылымды ой айтылып, ана тілімізді ардақтау әр азаматтың парызы екені атап өтілді.

ҰШАҚ БИЛЕТІ НЕГЕ ҚЫМБАТ?

Шапағат ӘБДІР

ҚАРАМА-ҚАРСЫ БІР БАҒЫТ, ЕКІ БАҒА

Ал жолаушы жүру үшін тек қана 5 келі жүк алып, басқа ештеңеге шығындалмай өз басыңызды ғана алып жүремін десеңіз, онда Астанадан Алматыға ұшып барып келу үшін қалтаңызда кем дегенде 50 мың теңге болу керек. Ал егер Алматыдан Астанаға дәл осы күнге қарасаңыз, онда баға тағы басқаша, ол кезде 80 мың теңгенің үстінде ақшаның болу керек. Сонда не, Астанадан Алматыға ұшқанда жол қысқарып, Алматыдан Астанаға ұшқанда жол ұзарып кете ме? Әлде Астанадан ұшқан ұшақ жермен барып, Алматыдан бері ұшқан жолаушы аспанмен келе ме? Неге бір-біріне кері екі ұқсас бағыттың ақшасында осынша парық сақталуда? Ал енді дәл сол күнге, яғни тамыздың 25 күні Астанадан Ақтауға, 27 күні Ақтаудан Астанаға қайтатын билет көрсеніз, бағасының құны 140 мың теңге шығып тұр. Ал осы күні сізге қарама-қарсы ұшатын жолаушы тіпті 25 күніне билет таппайды, ол тапса 26-сы күнге шығады екен. Сөйтіп ол 26-сы күні шығып, 27-сі күні кері қайтса, онда билеттің бағасы 180 мың теңгеге шарықтап тұр. Енді бұл – қарапайым ғана осы мақаланы жазып отырғанда «Kaspi» қосымшасы арқылы қарап көрген бағаларымыздың кестесі. Бұдан басқа күні басқа баға болатыны анық. Өйткені бізде оны тұрақтандыратын жүйе жоқ. Мүмкін, сіз «жүйе бар ғой. Оны тұрақтандыра алмаса, Көлік министрлігі неге құрылды? Ол не істеп отыр?» деуіңіз мүмкін. Бұл сұрақ та заңды. Біз де оларға не істеп отырғандарын сұрап, арнайы сауал жолдағанбыз.

БАҒАНЫ БАҚЫЛАМАЙДЫ

Министр Нұрлан Сауранбаевқа қойған алғашқы сауалымыз «Министрлік соңғы екі жылда билет бағасының өсуіне қандай нақты факторлар әсер еткенін есептеді ме? Егер авиаотынның басым бөлігі өзімізде өндірілсе, онда билет бағасының төмендеуінің негізгі себебі неде? Министрлік билет бағасын төмендету үшін қандай нақты шараларды қолға алып жатыр?» деген сұрақ болды. Оған Қазақстан Республикасы Көлік министрлігінің Азаматтық авиация комитеті басшысы Бауыржан Өмірәлиев: «Қазақстан Республикасы Кәсіпкерлік кодексінің 116-бабына сәйкес бағалар мен тарифтер Қазақстан Республикасының заңнамасында тікелей көзделген жағдайларды қоспағанда, кәсіпкерлік субъектілерімен дербес белгіленеді. Осыған байланысты Қазақстан Республикасының ішкі әуе тасымалдары нарығы 2012 жылы толық ырықтандырылып, 2015 жылдан бастап әуе тасымалдарына мемлекеттік баға реттеуі алып тасталды. Қазіргі уақытта әуе билеттерінің құнын әуе компа-

Құдды біреу Қазақстанның аспанын сатып алғандай, еліміздегі ұшақ билетінің бағасы ұшып тұр. Басқа елдермен салыстырғанда баға әлдеқайда жоғары. Ол жоғары болып қана қоймайды, сен билет сатып алсаң, оны қайтаруыңа тағы болмайды, болса оның жарты ақшасы тағы жоқ. Ол ол ма, ұшаққа мінетін адам тік тұрып бармайтыны анық қой. Сондықтан билет алғанда бірден орныңыз автоматты түрде бекітілуі болмаса, өзіңіздің ыңғайыңызға қарай орын таңдап алуыңыз керек. Ал бізде тек билет сатып аласың, одан кейін барып қалаған орныңда отырғың келсе, тағы ақша төлеу керексің. Одан тыс оның бәрін қосса, баға тіпті шарықтайды.

ниялары нарықтық жағдайларда дербес қалыптастырады. Әуе билеттерінің құнын қалыптастыру кезінде халықаралық тәжірибеге сәйкес келетін динамикалық баға белгілеу тетігі қолданылады. Тариф мөлшері маусымға, сураныс деңгейіне, әуе кемесінің түріне, қолжетімді орындар санына, билетті сатып алу күніне және өзге де коммерциялық факторларға байланысты айқындалады. Сонымен қатар, әуе тасымалының құны авиациялық отынға, әуе кемелерінің лизингіне, техникалық қызмет көрсетуге, әуежайлық және аэронавигациялық қызмет көрсетуге, еңбекақы төлеуге, салықтық және өзге де өндірістік шығыстарға жұмсалатын шығындарды қамтитын өзіндік құн негізінде қалыптастырылады. Осылайша, әуе билетінің құны тек авиациялық отынның бағасына ғана емес, өндірістік және коммерциялық факторлардың жиынтығына байланысты қалыптасады» деп жауап беріпті. Сөйтіп, біз министрліктің билет құнын бақылауда ұстамайтын-нын білдік.

ШЕТЕЛДІК ҰШАҚТАРДАН ҚАНША ТАБЫС ТАБАДЫ?

Ал енді шетелдік ұшақтар жөніндегі: «Соңғы екі жылда Қазақстанның әуежайларына тек жанармай құю немесе техникалық аялдау мақсатында қанша шетелдік әуе кемесі қонды? Олар қанша тонна авиаотын сатып алды және бұл қызметтен мемлекет пен әуежайлар қанша табыс тапты? Осы статистиканы өңірлер бойынша жариялай аласыз ба?» деген сауалымызға: «Қазақстан Республикасының әуежайларында ауыр жүк және кең фюзеляжды жолаушы әуе кемелерін қабылдау ұшу қауіпсіздігі талаптарына және әуеайлақ инфрақұрылымының техникалық сипаттамаларына сәйкес жүзеге асырылады. Әуе кемелерін пайдалану олардың түсіретін жүктемесі (ACN) әуе-

айлақ жабынының көтергіштік қабілетіне (PCN) сәйкес келген жағдайда ғана жүзеге асырылады. Барлық әуежайларда әуеайлақ инфрақұрылымының техникалық жай-күйіне тұрақты мониторинг жүргізіліп, қажетті жөндеу жұмыстары орындалады. Әуеайлақ инфрақұрылымын күтіп-ұстау мен жөндеу жұмыстары, оның ішінде әуежайлық алымдар есебінен қаржыландырылады. Ал әуеайлақ жабыны әуе кемесін пайдаланушының кінәсінен бүлінген жағдайда, оны қалпына келтіруге жұмсалған шығындар кінәлі тараптың есебінен өтеледі» деп ешқандай да нақты сандық мәліметтер жоқ, сылбыр жауап беріпті.

Бұдан бөлек, «Әлемнің көптеген елдері нарықты ашып, шетелдік әуе компанияларын тарту арқылы билет бағасын

тарту жұмыстары жүргізілуде. Осы ретте VietJet Qazaqstan нарыққа шығып, жолаушылар үшін таңдау мүмкіндігін арттырғанын айтты. Сонымен қатар, «халықаралық рейстерді көбейту үшін «Ашық аспан» режимі енгізілген бірқатар әуежайда шетелдік тасымалдаушыларға қосымша коммерциялық құқықтар берілуде. Ал билет бағасы бәсекелестік заңнама талаптарына сай қалыптасады, заң бұзушылық анықталса, монополияға қарсы орган шара қолданады» деп қысқа қайырыпты.

«VIETJET QAZAQSTAN» ЖАҢА ШЕТЕЛДІК ОЙЫНШЫ МА?

Сала өкілінің, ауыз толтырып мақтанып отырған шетелдік әуе кемесі «VietJet Qazaqstan» – ол

ҚАЗІР ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ӘУЕ ҚАТЫНАСЫНЫҢ ЖҰМЫСЫ ТОЛЫҚ ҚАЛПЫНА КЕЛТІРІЛДІ, 27 МЕМЛЕКЕТКЕ 102 БАҒЫТТА АПТАСЫНА 476 АВИАРЕЙС ҰШАДЫ. ЖОЛАУШЫ ТАСЫМАЛЫНЫҢ ҚАРҚЫНЫ ЖОҒАРЫ. ЖЫЛ БАСЫНАН БЕРІ ЕЛІМІЗДІҢ ӘУЕЖАЙЛАРЫ 6,84 МИЛЛИОН ЖОЛАУШЫҒА ҚЫЗМЕТ КӨРСЕТКЕН. БҰЛ ӨТКЕН ЖЫЛМЕН САЛЫСТЫРҒАНДА 13 ПАЙЫЗҒА КӨП ЕКЕН

арзандатып отыр. Қазақстан неге бұл бағытта батыл қдам жасамай келеді? Шетелдік компаниялардың ел ішінде немесе халықаралық бағыттарда көбірек жұмыс істеуіне қандай құқықтық немесе экономикалық кедергілер бар? Неліктен бәсекені күшейту арқылы билет бағасын төмендетуге мүмкіндік берілмейді?» деген сұрағымызға министрлік өкілі әуе тасымалы нарығындағы бәсекені күшейту үшін отандық әуе компанияларының флотын кеңейту, жаңа бағыттар ашу және нарыққа жаңа ойыншылар

өзіміздің бұрынғы QAZAQ AIR. Ол 2015 жылғы 1 сәуірде тіркеліп, алғашқы коммерциялық рейсін 2015 жылғы 27 тамызда орындаған болатын. Кейін ол жекешеленіп, акционерлерге бөлініп кеткен болатын. Сөйтіп, Астанада өткен Қазақстан – Вьетнам бизнес-форумында QAZAQ AIR және Вьетнамның Vietjet авиакомпаниясы стратегиялық серіктестікті және жаңа Vietjet Qazaqstan брендінің іске қосылуын ресми түрде жариялаған. Жарайды, енді біреу болса да әуекомпаниялардың бәсекелестігін арттыратын шығар

деп есептегенмен, есебіміздің шығыны бәрібір нөлге тең болып тұрғаны қинайды бізді. Оның үстіне Көлік министрлігі – біздің «Қазақстан Еуропа мен Азияның ортасында орналасқан транзиттік мемлекет. Егер шетелдік әуе компаниялары біздің әуежайларда жанармай құйып, техникалық қызмет алып тұрса, неге сол компаниялардың Қазақстаннан да жолаушы тасымалдауына кеңірек мүмкіндік жасалмайды? Ал әуежайдағы инфрақұрылымдық шығындарды өтеу үшін шетелдік әуе компанияларынан алынатын алымдар жеткілікті ме, әлде жөндеу шығындарының бір бөлігін мемлекет өз мойнына алып отыр ма?», «Қазақстандықтар көрші елдерге барып ұшаққа мінген тиімді екенін жиі айтып жатады. Бұл біздің авиация нарығындағы бәсекенің жеткіліксіз екенін көрсетпей ме?» деген сұрақтарымызды жауапсыз қалдыруды жөн санапты. Соған қарағанда, Министрлікке мұндай сұрақтардың ешқандай маңызы жоқ сынайлы.

ЖОЛАУШЫ САНЫ ӨСТІ МЕ?

Ашық ақпарат көздеріндегі мәліметтерге сәйкес, сала сарапшысы Серік Мұхтыбаев 2026 жылдың қаңтарында өткен жылдың осы кезеңімен салыстырғанда Қазақстан ішіндегі эконом-класс билеттері шамамен үштен бірге қымбаттағанын айтқан. Бұл 2021 жылдан бергі соңғы бес жылдағы ең жоғары жылдық өсім ретінде тіркелді. Сарапшының айтуынша, жолаушылар саны тек 0,9%-ға артқан. 2026 жылдың қаңтарында әуе компанияларының табысы 12,5%-ға өскен. Ал негізінен, бұл табыстың көбі баға өсіру арқылы артқан.

ҚОҒАМ СЫНЫ ОРЫНДЫ

Біздергі ұшақ билеттері төңірегінде сын көп. Солардың бірі – Krivosheev.live Facebook парақшасында «Мен шетелдік әуе компанияларының Қазақстанға келіп, жолаушылар рейстерін ашуына қарсы емеспін. Бұл – қалыпты жағдай. Бірақ Көлік министрлігі тағы бір жүк тасымалдайтын әуе компаниясын тартқанын үлкен жетістік ретінде жариялағанына қарсымын. Оның мақсаты – Қазақстанға қонып, жанармай құйып алып, әрі қарай ұшып кету ғана. Ауыр жүк ұшақтары ұшу-қону жолақтарын тез тоздырады. Белгілі болғандай, Гонконгтың Cathay әуе компаниясы Астана қаласына аптасына бес рейске дейін Boeing 747 жүк ұшақтарымен тұрақты жүк рейстерін орындауды жоспарлап отыр.

Сонымен қатар 2027 жылдың қаңтарынан бастап Гонконг – Алматы бағыты бойынша аптасына үш рет Airbus A330 ұшағымен тұрақты жолаушылар рейстерін ашу мәселесі қарастырылуда. Меніңше, бұл – соңғы авиациялық отынды жұмсап, онсыз да тозып тұрған ұшу-қону жолағын әбден істен шығарып, Астана әуежайының жағдайын одан әрі қиындату деген сөз» деп кейінді. Әрине, бұл да орынды сын. Бірақ оны қазірге Көлік министрлігі құлаққа ілер түрі жоқ.

ШЕТЕЛМЕН БАҒА ҰҚСАС ПА?

Енді біз өзімізге жақын елдерді салыстырып қарайық. Астана – Алматы бағытын шамамен 1 000 км эталон ретінде алып, Қытай мен Түркиядан соған жақын бағыттарды қарасақ, Астана мен Алматының түзу әуе қашықтығы шамамен – 987 км, ал автомобиль жолымен шамамен – 1 201 км. 2026 жылғы 25 тамыздағы Air Astana бағаларын қарағанда: Астана – Алматы: 25 тамызға бір бағытқа 38 583 теңгеден. Алматы – Астана: тамыздағы ең төменгі бағалар шамамен 36 000-40 000 теңгеден басталды. Яғни барып-қайтуға ең арзан тарифпен шамамен 75-80 мың теңге айналасында шығып тұр. Астана – Алматыға өте жақын мысал – Бейжің мен Сиань. Қалалардың әуе қашықтығы шамамен – 912 км, яғни біздің 987 км-ге небәрі 75 км айырмашылық бар. Ал билет бағасына қарасақ, Бейжің – Сиань бір бағытқа кейбір рейстер Ұ450-640 шамасында көрсетілген. Қазіргі бағам бойынша 30 600 теңге, яғни шамамен 31-44 мың. Яғни шамалас бағытта билет бағасы Астана – Алматы бағасымен ұқсас, бірақ кейде тіпті арзанырақ. Түркияда дәл 1 000 км-ге жақын бағыт ретінде Стамбұл – Диярбақырды алуға болады. Бұл бағыт шамамен 1 000 км деңгейінде және ұшу уақыты шамамен 2 сағат. Turkish Airlines бұл бағытта күніне бірнеше рейс орындайды. Жоғарыдағы ұқсас күнмен салыстырғанда Turkish Airlines-та барып-қайту билеттері шамамен 74-86 мың теңге. Ең қызығы, қашықтықтары бір-біріне өте жақын болса да, Қазақстандағы ішкі әуе билеті айтарлықтай арзан болып тұрған жоқ. Енді бір жағынан қарасаңыз, «Қазақстанда ішкі рейс болғандықтан, міндетті түрде арзан болуы керек» деген түсінік те дұрыс емес. Бағаға жанармайдан бөлек әуежай алымдары, бәсекелестік, рейс жиілігі, ұшақтың толуы, субсидия, салық және авиакомпанияның тарифтік саясаты әсер ететінін де естен шығармаған абзал.

Айналып келгенде, билет бағасының құрамында авиаотынның үлесі қанша? Әуежайлық алым қанша? Лизинг пен техникалық қызмет көрсету шығыны қанша? Әуе компаниясының нақты коммерциялық үстемесі қандай? Нарыққа келген жаңа ойыншылар бәсекені қаншалықты күшейтті? Шетелдік әуе компаниялары Қазақстаннан жолаушы тасымалдауға қаншалықты мүмкіндік алып отыр? Транзиттік ұшақтардан мемлекет пен әуежайлар қанша табыс тауып отыр? Осы сұрақтардың жауабы нақты сандармен ашық көрсетілсе, қоғам да жағдайды түсінер еді. Өйткені мәселе ұшақ билетінің қымбат екенін айтып шағымдануда емес. Мәселе – баға қымбат болса, оның себебі нақты неде екенін халықтың білуге құқығы барында. Жалпы айтқанда, ұшақ билеттерінің бағасын реттейтін, оны жолаушы үшін алсада, қайтарса да тиімді қылатын кез келді.

Айгул
УАЙС

Жасыратын жоқ, жақынымызды жайына қойып, әлеуметтік желілерде сөз бола қалған қарттар туралы жазба көрсек, алдымен «асарын асады, жасарын жасады, жастармен жағаласпаса қайтеді» деген ой жылтың ете қалатыны рас. Осы ой жер ортасына келген біздерді де тежейді. Себебі мына заманда егде адамның әлеуметтік құндылығы азайып барады. Заманына қарай бүгінгі қарт әулеттің төрінде берекелі отбасының темірқазығы емес, әрі кетсе, немерелерін мектеп пен балабақшаға тасытын тегін қызметшіге айналды. Ата-әженің тәрбиелік рөлі өзгерді. Немерелеріне әулетінің тарихын жеткізіп, шыққан тегі, ұлты туралы алғашқы түсініктерін мығымдап, ұрпақтар арасындағы байланыстың қалыптасуына жауапты екеніне мән бермейді. Бір күндік тірлікпен алыстырып қойған қоғам да ұрпақтар сабақтастығының алтын арқауын жалғайтын міндеті құптала бермейді. Жас ұрпақ атасы мен әжесінің мейірімін көрмеген соң, өсе келе қарттармен қалай амандасып, қалай сөйлесуді білмейді. Ата-әжелердің самарқаулығынан жас өркеннің өзіндік бірегейлігі айшықталмай, ата-бабаларының мұрасымен байланысы үзілер-үзілмес болып тұр. Бала да әулеттің бір бөлшегіндей сезіне алмай, ұлт, әулет алдындағы жауапкершілігі мен құрметі кеми түсуде.

Әрине, кәрілікпен бірге келетін жалғыздық, азғантай зейнетақы – кәрілікті көркейтпейді. Бірақ егде жастағы адам, күш-қуаты әлсіреген дәрменсіздігінен емес, қоғамның әлеуетті толыққанды мүшесі емес екендігін сезініп қорғаштанады. Мұндай жағдай қарттардың өзін-өзі оқшаулауына әкеледі. Олар қоғамнан шетқақпайланған сайын, әлеуметтік мәртебесін жоғалтудан бастап, бала-шағасына тәуелділіктің артуынан қатты күйзелісті бастан өткереді. Осылайша, көп жағдайда егде жастағы адамдар өздерінің жаңа жағдайын қабылдауға, өзін-өзі танытудың қолжетімді мүмкіндіктерін пайдалануға дайын болмай шығады және өздерін қоғам жапсырған көзқарастар мен стереотиптер тұрғысынан қабылдайды. Аға ұрпақтың қадірін жете бағаламайтын жастар қарттарды отбасындағы масылға, қоғам үшін ауыртпашылықтай көретіні жасырын емес. Олар

Қатар-құрбылары күннен-күнге келместің кемесіне мініп, кеміген сайын «Құрдасың қалмаса тойға барма» деген ауыр сөз қарттарға қарап айтылған. Бұл адамның кәріліктен қорыққаны ғана емес, жасы үлкендермен араласудан үріккендердің де қорқынышын жинақтаған «геронтофобия».

ҚАРТТЫҚ ҚАТЕР ЕМЕС

үшін зейнетке шыққан адамның өмірі осымен біткендей, тек үндемей отырып, ажалын күтіп отыру ғана қалды деп ойлайтындар да жоқ емес. Тіпті олардың қоғамға икемделіп, өз орнын табуға талпынуын да ерсі көріп жатады.

Егде жаста атқарған жұмыстың да берекесі жоқ, «не қатырар дейсің?» деп жұмысына күмәнмен қарайтындар табылады. Талабы таяз, өнімсіз жұмыскерлер кез келген жаста да кездесуі мүмкін. Бірақ аға толқын өкілдерінің жауапкершілігін жоққа шығаруға болмайды. Көптеген елдерде, әсіресе, Жапонияда, қарттардың еңбегі қолданысқа ие.

Сонда да таптауырын болған жағымсыз геронтологиялық стереотиптер жасы келген адамдардың әлеуметтікке бейімделіп, өмірде болып жатқан оқиғаларға тартылуына кедергі болып тұр. Егде жастағы адамдар «пайдасыз» деген түсініктер үстемдік етеді. Бұл көптеген жылдар бойы қалыптасқан, үнемі күтімді қажет ететін және дені сау халыққа салмақ түсіретін қарт адам туралы қоғамдық стереотиппен түсіндіріледі. Нәтижесінде, қоғамдық санада егде жастағы адамдарды әлеуметтің то-

лыққанды, белсенді мүшелері ретінде қарастыруға қалыптасқан көзқарас ықпал етіп отыр.

Егде тартқан азаматтардың қоғамға материалдық және рухани пайда әкелу мүмкіндігі мен қабілеті ескерілмейді. Елімізде күміс еріктілер қозғалысы аса дамыған жоқ, бұл да қажетсіз қарттыққа қарсы сеп болар еді. Қалалық жерде аула клубы да қарттарға көп қолдау көрсететін.

Жалпы алғанда, адам жасының ұлғаюы, кәрілік туралы жағымсыз стереотиптердің терістігін дәлелдейтін, керісінше, егде жастағы адамдардың позитивті бейнесін қалыптастыратын әлеуметтік жарнама жасап, қазақ қариясының бейнесін жасау қажет.

Егде жастағы адамдармен сабақтар өткізу, оның аясында оларға өздерінің жағымсыз геронтостереотиптерін еңсеруге және бос уақыттарын оңтайлы ұйымдастыруға, егде жастағы адам мәртебесінде өз орнын табуға көмектесу қажет. Бұл ретте астаналық белсенді және ұзақ өмір сүру орталықтары жақсы жұмыс істеп жатыр деуге болады.

Кез келген емханада егде жастағы адамдармен жұмыс істейтін геронтолог кабинеті

болғанының артығы жоқ. Қарттармен жұмыс істейтін мамандар қатарын көбейтіп, геронтологиялық бейіндеуді жүзеге асыруға болады. Кәрілік пен қартаюды дұрыс қабылдауға бағытталған жұмыстар қариялардың өмір сапасына қан жүгіртіп, өзінің дәрежесіне сай мақсатын анықтап, өскелең ұрпақ алдындағы жауапкершілігін түсінуге көмектеседі.

«Тоқсан көрейін деген жасым ба еді, быламық ішейін деген асым ба еді» дегендей, кәрілікті қабылдау да, құптау да, түсіну де қажет. Өйткені жер тұрғындарының жасамыс тартып келе жатқаны жасырын емес. Оның жағымды үлгісін насихаттап, қалыптастырудың қажеттілігі бар. Үлкенді сыйлап өскен халықпыз, кәрі қойдың жасындай өмірі қалған адам көп нәрсе қаламайды. Ешкімге, соның ішінде өзіне де ештеңе дәлелдемейді. Ол ештеңеге ұмтылмайды, бірдеңеге қол жеткізуі неғайбыл. Сонда не істемек? Ол тек қана бар, әлі келместің кемесіне мінген жоқ. Жағалауда тұр. Кейде сәби сияқты, кейде жанындағылардың мазасын алады. Кейде мына дүниенің соңғы жарығын көріп тұрғанын сезінетіндей қамығанды. Бұл өмір, жаратылыс.

ӘЛЕУМЕТКЕ БЕЙІМДЕУ – ІЗГІ КӨМЕК

ЗАҢ МЕН ТӘРТІП
Қауіпсіз Қазақстан үшін!

Астанада бас бостандығынан айыру орындарынан босап шыққан және жазасын қоғамнан оқшаулаусыз өтеп жүрген азаматтарды әлеуметтік бейімдеу және жұмыспен қамту мәселелеріне арналған дөңгелек үстел өтті. Іс-шара «Заң мен тәртіп» қағидаты аясында ұйымдастырылды.

Кездесу барысында қоғамдық ұйымдар мен мемлекеттік құрылымдар бірлескен жобалардың алғашқы нәтижелерін таныстырып, қайта әлеуметтендіру үдерісін цифрландыруды ұсынды.

«Оңалту технологиялары мен тұжырымдамалары қоғамдық қорының өкілдері Астана қаласының Жұмыспен қамту және әлеуметтік қорғау басқармасының мемлекеттік әлеуметтік тапсырысы аясындағы жұмыстардың аралық қорытындысын таныстырды. Ма-

Сонымен қатар 146 адам психодиагностикалық тексеруден өтіп, 63 азамат құқықтық кеңес алды. Алайда 73 адам әзірге жұмыссыз отыр. Сондықтан біздің міндетіміз – әрқайсысына қоғамнан өз орнын табуға көмектесу», – деді «Оңалту технологиялары мен тұжырымдамалары» қоғамдық қорының директоры Орынбасар Құлжабаева.

Практикалық жұмыс нәтижесінде қор мемлекеттік органдарға бірқатар ұсыныс әзірледі. Атап айтқанда, бос

мамандар бас бостандығынан айыру орындарынан оралған азаматтарға заң көмегінен бастап, жеке ісін ашуға дейін кешенді қолдау көрсетіп келеді.

«2026 жылдың қыркүйегіне дейін қорымызға 653 азамат тіркелді. Оларға түрлі бағытта көмек көрсеттік. 306 адам тұрақты жұмысқа орналастырылды, тағы 34 азамат жеке кәсіпкер ретінде тіркеліп, өз ісін бастады.

жұмыс орындарын тиімді іріктеу және қамқорлықтағы азаматтарды сүйемелдеу үшін жасанды интелект технологиялары мен цифрлық сервистерді енгізу, сондай-ақ мамандандырылған «Әлеуметтендіру және оңалту» орталықтарын ашуға қолдау көрсету ұсынылды. Сонымен қатар, сотталғандарды жазасын өтеу кезеңінде-ақ бостандыққа шығуға жүйелі түрде дайындауға ерекше мән берілді.

ПРОФИЛАКТИКАЛЫҚ КЕЗДЕСУЛЕР БАСТАЛДЫ

ЗАҢ МЕН ТӘРТІП
Қауіпсіз Қазақстан үшін!

Астанада «Заң мен тәртіп» қағидатын нығайтуға бағытталған профилактикалық кездесулер басталды. Алғашқы екі күнде елорданың 26 мектебінде өткен дәрістерге шамамен 7 мың оқушы қатысып, жасөспірімдерге құқық бұзушылық, буллинг, зорлық-зомбылық, есірткі және интернеттегі қауіп-қатерлердің алдын алу мәселелері түсіндірілді.

16 қыркүйекке дейін жоспарланған іс-шараларға 8-11 сынып оқушылары мен колледж студенттері қатысады. Алғашқы екі күннің өзінде профилактикалық дәрістер елорданың 26 мектебінде өтіп, шамамен 7 мың баланы қамтыды. Бұл бағыттағы ауқымды жұмыс алдағы уақытта да жалғасады. Кездесулер барысында жасөспірімдердің құқықтық сауаттылығын арттыру, зорлық-зомбылық пен буллингтің алдын алу, сондай-ақ жасөспірімдер арасындағы топтық жанжалдарға жол бермеу мәселелері талқыланды.

Мамандар оқушыларға құқық бұзушылығы жасағаны үшін көзделген жауапкершілік туралы түсіндіріп, заңсыз әрекеттердің салдарына тоқталды.

Сонымен қатар, жастарды «оңай ақша табу» ұсыныстарына тартудың қауіптілігі және есірткіге қатысты құқық бұзушылықтардың салдары түсіндірілді. Про-

филактикалық кездесулерге прокуратура, полиция, экономикалық тергеп-тексеру департаменті, білім беру саласының мамандары мен психологтардан

құралған ведомствоаралық мобильді топтар қатысуда.

Мамандар балаларға күнделікті өмірде және интернет кеңістігінде қауіпсіз жүріс-тұрыс ережелерін түсіндірді. Әлеуметтік желілердегі қауіп-қатерлерге, кибербуллингке және бейтаныс адамдардың түрлі ұсыныстарына сақтықпен қараудың маңыздылығы айтылды. Сондай-ақ кездесулер барысында құқық бұзушылық, буллинг және кибербуллингтің салдарын көрсететін тақырыптық бейнероликтер көрсетілді.

Мұндай профилактикалық жұмыстардың негізгі мақсаты – жасөспірімдердің құқықтық мәдениетін қалыптастыру, қауіпсіз мінез-құлық дағдыларын дамыту және құқық бұзушылықтың алдын алу. «Заң мен тәртіп» қағидатын қалыптастыру бағытындағы түсіндіру және профилактикалық іс-шаралар елорданың білім беру ұйымдарында белгіленген кестеге сәйкес жалғасын табады.

ҚАЗАҚ ТАЗЫСЫ – ҚАЗЫНА

Бас қаланың Арбатында алғаш рет Қазақы тазы күніне арналған арнайы іс-шара өтіп, ұлттық ит тұқымы көпшілікке таныстырылды. Іс-шара барысында тұрғындар қазақы тазыларды тамашалап, олардың тарихы, аңшылық қабілеті мен ерекшеліктері туралы білді. Биылдан бастап 3 қыркүйекте атап өтілетін бұл күн қазақы тазыны дәріптеп, ұлттық тұқымды кеңінен танытуға бағытталған.

Іс-шара барысында қазақы тазылардың иелері тұқымның ерекшелігін, олардың аңшылық қабілетін, жүйріктігі мен төзімділігі туралы айтып берді. Астана маңындағы Арайлы ауылында тұратын тазы жанашыры әрі тазы өсіруші Аян Досыманов қазақы тазыны баптау үлкен еңбекті қажет ететінін атап өтті. Оның айтуынша, тазының тұқымдық ерекшеліктерін сақтап, бабына келтіру үшін оны үнемі жаттықтырып, жүгіртіп отыру қажет.

«Атадан қалған мұраны жалғастырып келеміз. Тазы – жеті

қазының бірі. Оның аңға деген қабілеті, жүйріктігі, бітімі мен сабырлылығы – қаннан берілетін қасиет. Қазақы тазылардың асыл тұқымды екенін олардың жамбасынан, тісінен және құлағынан да байқауға болады. Қазір үйімде 10 тазы бар. Жалпы осы уақытқа дейін 30-ға тарта тазы баптадым. Тазыны арнайы жаттықтырып, жүгіртіп, бабына келтіреміз. Күзде, қыста және көктемде көп жүгіртеміз. Ал жаз мезгілінде құйын қалыпқа келтіруге көңіл бөлеміз», – деді Аян Досыманов.

Тазы өсірушінің айтуынша, оның иттері түрлі көрмелер мен жарыстарда үздіктер қатарынан көрініп келеді. Ол Астана маңында тазыларды баптайтын арнайы үйі бар екенін де айтты. Аңшылыққа үйрету жұмысы тазы бес айға толғаннан кейін басталады. Қазақы тазыларды халықаралық деңгейде танытуға да ерекше мән беріліп келеді.

Астана қаласындағы «ASYL QAZYNA» ұйымының төрағасы Серік Алтаев ұлттық тұқымның түрлі жарыстардағы жетістіктеріне тоқталды. Оның

сөзінше, биыл Көшпенділер ойындарында ұйым атынан үш тазы Қазақстанның намысын қорғап жатыр. Олар жарыста сынға түседі.

«Өзім 15 жасымнан бастап, яғни 1971 жылдан бері тазы асырап келемін. Қазір 14 тазы баптап отырмын. Жаз мезгілінде тазыларды жақсылап дайындап, әлемдік сайыстарға әзірлейміз. Бұған дейінгі Көшпенділер ойындарында да топ жарған қазақы тазыларымыз бар. Қазақы тазы аң аулауда, аңшымен қатар жүруде өзге елдердің

тұқымдарынан ерекшеленеді. Биыл Астанада тазылар арасында түрлі жарыстар өткізуді жоспарлап отырмыз», – деді Серік Алтаев.

Айта кетейік, қазақы тазы күні алғаш рет биылдан бастап 3 қыркүйекте аталып өтеді. Бұл күннің таңдалуының өзіндік себебі бар. 2024 жылғы 3 қыркүйекте Халықаралық кинологиялық федерация (FCI) қазақы тазысын алдын ала негізде танып, оған №372 тұқым стандартын бекітіп, Қазақстанды оның шыққан елі ретінде көрсетті.

ТІЛ – ДОСТЫҚТЫҢ ДӘНЕКЕРІ

Елордада «Ұлағат» әдеби бірлестігінің ұйымдастыруымен Қазақстан халқының тілдері күніне орай «Тіл – достықтың дәнекері» атты дөңгелек үстел өтті.

Тіл мерекесін ұйымдастыруға әдеби бірлестіктің жетекшісі Рауза Исмурина мұрындық болды.

Іс-шара Қазақстан халқының тілдеріне құрмет көрсету, мемлекеттік тілдің мәртебесін арттыру, ана тілін қадірлеуге тәрбиелеу, тіл арқылы халықтар арасындағы достық пен бірлікті

нығайту және аға буын мен жастар арасындағы рухани сабақтастықты қалыптастыру мақсатында ұйымдастырылды.

Дөңгелек үстел барысында тіл жанашырлары тілдің адам өміріндегі және қоғамдағы рөлі, ана тілін құрметтеу, мемлекеттік тілдің маңызы, көптілділіктің артықшылықтары мен жастардың қазақ тілін меңгеруіне қажетті қолдау туралы ой-пікірлерімен бөлісті.

Кеште поляк, украин, татар, орыс, корей, қырғыз және грек халықтарының әндері орындалып, көрермен көңілінен шықты.

«Осындай тағылымды кездесулер еліміздегі татулық пен бірлікті нығайтып, тілге деген құрметті арттыра түсері сөзсіз. Тілдер мерекесіне зейнеткерлерімізден қойып дайындалып, әдебиет пен өнердің ұштасқан тамаша кешін тарту етті» – деді Белсенді ұзақ өмір сүру орталығының мәдени ұйымдастырушысы Фариза Қасенова.

«АСТАНА БАЛЕТ» ШЫМЫЛДЫҒЫН АШТЫ

«Астана Балет» театры XIV театр маусымын Ширван кілемі туралы көне әзербайжан аңызының желісімен қойылған «Қос кілем» спектаклімен ашты. Жаңа маусымның алғашқы қойылымынан кейін 5 қыркүйекте көпшілікке «Blind Forgiveness» рок-балеті ұсынылады.

«Қос кілем» қойылымында дәстүрлі кілем тоқу өнері оқиға желісімен сабақтаса беріледі. Кілемдегі әрбір өрнек адам тағдырының, сезімі мен басынан өткерген сынағының ізін бейнелейді.

Қойылымның негізінде жастық шақта басталып, соғыс, айырылысу мен ауыр жоғалтулардың сынынан өткен махаббат хикаясы жатыр. Жылдар мен арақашықтыққа қарамастан, кейіпкерлер бір-біріне деген сезімін сақтап, қайта қауышудан үміт үзбейді. Олардың тағдыры арқылы махаббат, адалдық және қиындыққа мойымау секілді тақырыптар ашылады.

Либретто авторы – Валерий Копейкин. Режиссер әрі хореограф Александр Могилёв көне аңызды заманауи сахна тілімен жеткізіп, классикалық пластика мен қазіргі хореографияны үйлестірген. Би арқылы кейіпкерлердің болмысы ашылып, қойылымның негізгі оқиғалары баяндалады.

Астанадағы көрсетілімдерден кейін театр халықаралық гастролін жалғастырады. Астанадағы көрсетілімдерден кейін театр халықаралық гастролін жалғастырады. Аустрияда «Астана Балет» шетелдік көрерменге «Қос кілем» және «Blind Forgiveness» қойылымдарын ұсынады.

СУРЕТШІЛЕР – МОҢҒОЛИЯДА

Еліміздің алты кәсіби суретшісі Моңғолияда өткен ART Expedition – Mongolia 2026 «Көшпенділер ізімен» халықаралық арт-экспедициясына қатысты.

Халықаралық жоба көшпелі өркениеттің тарихы мен мәдениетін зерделеуге, суретшілер арасындағы шығармашылық байланысты нығайтуға және кәсіби тәжірибе алмасуға бағытталған. Экспедиция барысында қазақстандық суретшілер Ұлан-Батыр қаласында, Тэрэлж ұлттық паркінде, Архангай аймағында, Орхон алқабы мен Гоби шөлінде пленэр өткізді.

Шығармашылық жобаға Моңғолияның кәсіби суретшілері мен халықаралық өнер қауымдастығының өкілдері де қатысты. Қатысушылар Моңғолияның табиғатын бейнелеп, елдің көшпенділер мәдениетімен, ұлттық салт-дәстүрімен және тарихи-мәдени мұрасымен жақынырақ танысты. Бағдарлама аясында суретшілер көркемөнер галереялары мен ұлттық музейлерді аралап, екі елдің өнер өкілдері өзара шығармашылық ізденістерін ортаға салды. Қазақ және моңғол суретшілері арасында кәсіби тәжірибе алмасу мен жаңа шығармашылық байланыстар орнады. ART Expedition – Mongolia 2026 жобасы Азаматтық бастамаларды қолдау орталығы мен Маңғыстау облысының мәдениет, архивтер және құжаттама басқармасының қолдауымен ұйымдастырылды.

Бетті дайындаған **Шапағат ӘБДІР**

Редакция қолжазба иелерінің пікірлері мен көзқарасын бөлісуі шарт емес.

Газет ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 23.05.2018 ж. тіркеліп, №17120-Г қуәлігі берілген. Меншік иесі: «Elorda Aqparat» ЖШС
Директор – **Олжас СЫДЫҚБЕК**

Бас редактор – **Еркін ҚЫДЫР**

Бас редактордың орынбасары – **Ғалым ҚОЖАБЕКОВ**

Газетте жарияланған материалдарды сілтемесіз көшіріп басуға болмайды.

Газет сейсенбі, бейсенбі және сенбі күндері шығады.

Жарнама мен хабарландырулардың мазмұнына жарнама беруші жауап береді.

Газет «ASTANA AQSHAMY» газеті редакциясының компьютерлік орталығында теріліп, қатталды. Тираж – 5 100. Апталық таралымы – 15 300
Тапсырыс № 105
Баспахана: Астана қаласы, Сілеті көшесі, 30-үй
«Медиа-холдинг «ERNUR» ЖШС

📍 Редакция мекенжайы: 010000, Астана қаласы, Достық көшесі, 13, «Нұрсая-2» ТК

✉️ Va-reklama@mail.ru
aqsham1990@mail.ru

Кезекші редактор – **Олжас ЖОЛДЫБАЙ**